

פרפראות פאר

עמוד א מפתח ענינים ראש השנה תשע"ז

עמוד ב

אכילת תפוח בראש השנה לתיקון חטאו של אדם הראשון

אכילת דבש בראש השנה לומר כי אין לנו מלך אלא אתה

עמוד ג

טעם לאמירת שנה טובה ומתוקה, על תפוח דייקא

תירוץ בקושית התוס' איך לומדים מהפסוק שישראל נמשלו לתפוח

השתא דאמרת סימנא מילתא האם הוא בירור המזל או גרימת המזל

עמוד ד

אלה הנוהגים באכילת סימנים בשתי הימים של ראש השנה

אמירת יה"ר בשם ומלכות רק באכילת תפוח בדבש

באכילת רימון בראש השנה רמז יש על עשיית חטא שלא מרצון

עמוד ה

ההכנה לראש השנה מרומז בתפילת לדוד מזמור

ביאור הכתוב כי הוא על ימים יסדה כמציל מזוטו של ים

אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם ולא אצטרך למלוך בכח

עמוד ו

ביאור השאלות שיש להקשות בפיוט ונתנה תוקף

עמוד ז

ביאור הכתוב אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים

ביאור בכפל הלשון ה' שמעה בקולי, תהיינה אזנך קשובות

עמוד ח

ביאור נאה בדרך צחות בפיוט מלך זכור אחרון קרן

ביאור בפיוט אם תמצה עמק הדין

ביאור בפיוט באין מליץ יושר מול מגיד פשע

ביאור בפיוט תעבור על פשע ותמחה אשם

קולו של יעקב מבטל את הקטרוג של עשיו

עמוד ט

לערבב את השטן להפוך את השטן ממקטרג למליץ

ביאור במ"ש מודה אני לפניך מלך חי וקים

גם אם אין בידינו זכויות נוכל לצאת לחירות מדין עבד היוצא בשן ועין

ביאור הפסוק הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים

עמוד י

ביאור הכתוב אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים ע"ד פרקי דרבי אליעזר

תחילת שנה גורם להמשך במשך כל השנה

טעם לאמירת תשליך, ע"י מעיין ומקום מקוה המים

עמוד יא

ביאור בקושיה מהו איל אחר נאחז בסבך

בירור בכתוב שאמר על הנער ועל אמתך

רמז בכתוב לעלית רגלים

רמז בדרך צחות, להתנהגות הישמעלים דהיום

בקשתה של חנה שהמרירות לא תעבור לבנה שמואל

עמוד יב

עלי נתכוין לפטור את מי שאינם מכוונים בתפילתם

לבאר קושית הגמרא מפסוק שאינו נמצא בכל המקרא

אכילת דבש בראש השנה לומר כי אין לנו מלך אלא אתה

דבר פלא בטבע הדבורים שאין להם מלך אלא אחד

בספר עקידת יצחק (שער צ"ה הערה א') כתב בעניין **נפלאות הבורא בטבע הדבורים**, וז"ל,

ומה מאוד גדלו נפלאות הי"ת, אשר שם בחינה זאת בטבע הדבורים, אשר הם קטני ארץ מאוד, כפי אשר יודיעו זאת לנו **חכמי הטבע**,

כי בכל כוורת, יש ט"ז מאות זכרים הנקראים בשם (דראהנען), וכי אלף נקבות עקרות הקטנות מהם, אשר אין להם הכשרון להוליד, הנקראות בשם (ארבייסטביענען) בעבור עשותן כל מלאכת עבודה המצטרפת לקיום כלם,

כי הן תמוצנה עסיס הפרחים לעשות ממנו **דבש** למאכל, **ודונג** לבנות ממנו לשכות שונות, י"ב מאות או יותר להיות משכן לאפרוחי (הדראהנען), ולשכות אחרות קטנות למשכן אפרוחי הדבורים עושי המלאכה, ושאר לשכות להניח שם הדבש, **ולשכות אחרות יותר גדולות למשכן המלכה**,

מלכה אחת ויחידה בכל כוורת

כי בכל כוורת יש רק נקבה אחת הגדולה מכל שאר הדבורים, אשר היא פרה ורבה מאוד, כי תלד בכל שנה כי או לי אלף ביצים, **והיא הגבירה והמלכה לכולם**, על פיה יצאו ועל פיה יבואו, גם המות לא יפריד ביניהם, כי במותה ימותו לרוב כולם, או לפחות יתפרדו ויפוצו אנה ואנה,

ובכל כוורת לא תוכל להיות שוררת כי אם מלכה אחת. עכ"ל בספר בעל העקידה שער צ"ה בהערות שם.

עפ"י הנ"ל נראה לי לומר, שזה טעם **לאכילת דבש בראש השנה**, לומר, שאין לנו רק מלך אחד, כבטבע הדבורים. ואין לנו מלך אלא אתה.

אכילת תפוח בראש השנה לתיקון חטאו של אדם הראשון

איתא בגמרא (סנהדרין ל"ח ע"ב), ביום שנברא אדם הראשון, בשעה תשיעית, נצטווה שלא לאכול מן האילן, בשעה עשירית סרח, בשעה אחת עשרה נידון וכו', ע"כ, **וליל ראש השנה היה**,

איתא בגמרא (תענית כ"ט ע"ב), "ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב **כריח שדה של תפוחים**,

כתב המהרש"א (תענית כ"ט ע"ב ד"ה כריח שדה של תפוחים), עפ"י מה דאיתא במדרשות ובזוה"ק, כי ריח גן עדן שנכנס עם יעקב היה מהבגדים, כדכתיב וירח את ריח בגדיו, שאלו הבגדים עמדו כבר בג"ע, **כי של אדה"ר היו**, כד"א כריח שדה אשר ברכו ה', ובגין ההוא ריח דהוה סליק חמדת ליה למיכל מיניה, ע"כ,

מבואר א"כ, שהיה ריח השדה, ריח של **תפוחים** שממנו **אכל אדם הראשון**,

איתא במדרש (רבה בראשית פרשה י"ט פסקה י"ב), כתיב (בראשית ג' י"ב) "ויאמר האדם האשה אשר נתתה עמדי הוא נתנה לי מן העץ **"ואוכל"**, אמר ר' אבא בר כהנא **"ואכלתי"** אין כתיב כאן אלא **"ואוכל"**, **אכלתי ואוכל (עוד)**, רבו עד מאוד הפירושים, בתשובה זו שאמר להשי"ת, שנראית אינה הוגנת,

י"ל כי אוכל עוד הוא בליל ר"ה לתיקון

לפי זה אפשר לומר, כי כוונת אדה"ר שאמר **אכלתי ואוכל עוד** היתה תשובת התנצלות, לפי שנצטער על שאכל,

ועל זה אמר, אכלתי בחטא, ובכדי לתקן זאת, אוכל עוד, בכל שנה **בזה היום ובזו השעה**, כדי לברך על התפוח שנה טובה ומתוקה, ועי"ז לתקן החטא, וזהו טעם נאה לאכילת תפוח בראש השנה. (עי"ע במדרש המבואר בליקוטים, הסבר על דברי אדה"ר).

בהגעת ראש השנה בסיום חודש אלול, אוכלים תפוח, המרמז הקדמת נעשה לנשמע,

ובכך אפשר לתרץ את קושית התוס'

שהקשו, שהרי הפסוק השווה את הקב"ה לתפוח, לפי שכתוב "**כתפוח** בעצי היער כן **דודי**" ואיך אומרים חז"ל **שישראל** הם שהשוו **לתפוח**,

על זה יש לומר, כי במה שהקדימו ישראל "**אני לדודי**", המרמז על הקדמת נעשה שאמרו ישראל,

לדודי לי, שהוא נשמע שהשמיע הקב"ה לי, נמצא, כי מילת **דודי לי** יוכל להתפרש גם ברמז על כלל ישראל, לפיכך "**כן דודי**" הוא רמז לעם ישראל שהקדימו "**אני לדודי**" ולזה כווננו חז"ל, כתפוח בעצי היער, כן דודי בין הבנים, למה נמשלו ישראל, לתפוח, לומר לך, מה תפוח זה פריו קודם לעליו, אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע, ולכן הביאו פסוק זה, ולא תקשה קושיית התוס'.

* * * * *

השתא דאמרת סימנא מילתא האם הוא בירור המזל או גרימת המזל

איתא בגמרא (כריתות ה' ע"ב, הוריות י"ב ע"א), אמר רב אמי **האי מאן דבעי לידע** אי משכא שתא אי לא (אם יחיה עד סוף השנה) מיייתי שרגא, בהלין עשרה יומין דבין ריש שתא ליומא דכיפורי, וניתלי בביתא דלא נשיב זיקא, אי משיך נהוריה (והנר אינו נכבה) נידע דמסיק שתיה,

ומאן דבעי נעביד עיסקי **ובעי דנידע אי מצלח עיסקי אי לא**, נירבי תרנגולא, (יגדל תרנגולת) אי שמין ושפר, נידע דמצלח,

האי מאן דבעי ניפוק באורחא, **ובעי דנידע אי הדר לביתיה**, נייעול ניקום (יכנס ויעמוד) בביתא דבהתא (חשוך במקצת) אם חזי, בבואה לבבואה דבבואה (יראה את צל צילו) נידע דאתי לביתיה,

טעם לאמירת שנה טובה ומתוקה, על תפוח דייקא

כתיב (שיר השירים ב' ג'), **כתפוח** בעצי היער כן דודי בין הבנים בצלו חמדתי וישבתי **ופריו מתוק לחכי**,

אפשר לומר, שזה טעם שאומרים שנה טובה ומתוקה על תפוח דייקא,

* * * * *

תירוץ בקושית התוס' איך לומדים מהפסוק שישראל נמשלו לתפוח

איתא בגמרא (שבת פ"ח ע"א) אמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי **דכתיב** (שיר השירים ב' ג'), "**כתפוח** בעצי היער, כן דודי בין הבנים",

למה נמשלו ישראל לתפוח, לומר לך, מה תפוח זה פריו קודם לעליו, אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע,

מבואר, כי המשיל ישראל לתפוח הוא, משום שישראל הקדימו נעשה לנשמע,

קושיית התוספות

הקשו התוספות, (שבת פ"ח ע"א ד"ה פריו קודם לעליו), **אך תימה**, שמביא קרא, "**כתפוח** בעצי היער כן דודי בין הבנים", דבהאי קרא לא נמשלו ישראל לתפוח, אלא **הקב"ה** כדכתיב "**כן דודי** בין הבנים", וקרא (שיר ז') "**דריח אפך כתפוחים**" הוה ליה לאתויי טפי, עכ"ל התוס',

תירוץ לקושית התוס'

יש להקדים ביאור הכתוב (שיר השירים ו' ג'), "**אני לדודי ודודי לי**", שהוא בבחינת הקדמת נעשה לנשמע, וכך אפשר לפרש, "**אני לדודי**" שהקדמתי אני לעשותו דודי, ע"י קבלת הנעשה, בטרם היה **משמיע "דודי לי"**, וזהו "**אני לדודי ודודי לי**",

ומכיון דחודש אלול הוא בחינת אני לדודי ודודי לי, שהם ר"ת אלול, והוא גם בבחינת הקדמת נעשה לנשמע, כמו שפירשנו, לכן

לנוהגים באכילת סימנים בשתי הימים של ראש השנה

בספר בן יהוידע (הוריות דף י"ב), כתב, יהא רגיל איניש, שנקיט לשון רגיל, לרמוז שיעשה זה הסימן בשני ימים של ראש השנה בלילות ובימים,

* * * * *

אמירת יה"ר בשם ומלכות רק באכילת תפוח בדבש

טעם למה אומרים יה"ר בשם ומלכות רק בתפוח בדבש, ולא בשאר הסימנים,

אפשר, משום שכל הסימנים, אוכלים אותם ברמז לשמם, שזה מרמז על הסימן, כגון קרא, רוביא סילקא וכו', אבל בתפוח שאין השם בא לרמז לדבר כל שהוא, ואכילתו אינו אלא לשם תפילה ובקשה, לפיכך אומרים היה"ר בשם ומלכות בתפוח דייקא.

* * * * *

באכילת רימון בראש השנה רמז יש על עשיית חטא שלא מרצון

אלישע הנביא מרפא את נעמן מצרעתו

כתיב (מלכים ב' פרק ה') "ונעמן שר צבא מלך ארם, היה גבור חיל מצורע וכו', ויבא נעמן בסוסו וברכבו ויעמד פתח הבית לאלישע",

"וישלח אליו אלישע מלאך לאמר, הלוך ורחצת שבע פעמים בירדן וישב בשרך לך וטהר, ויגשו עבדיו וידברו אליו ויאמרו, אבי, דבר גדול הנביא דבר אליך, הלוא תעשה, ואף כי אמר אליך רחץ וטהר", "וירד ויטבל בירדן שבע פעמים כדבר איש האלקים וישב בשרו כבשר נער קטן ויטהר,

נעמן מקבל ע"ע שלא לעבוד יותר ע"ז

וישב אל איש האלקים ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלקים בכל הארץ כי אם בישראל", "ויאמר נעמן, לא יעשה עוד עבדך עלה וזבח לאלהים אחרים, כי אם לידוד,

ולאו מילתא היא, דילמא חלשא דעתיה ומתרע מזליה (פירש רש"י, דלא ליעביד איניש הכי, דלמא הוי סימנא בישא, ומצער נפשיה ומיתרע מזליה, ע"כ,

אמר אביי השתא דאמרת סימנא מילתא היא יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא, קרא ורוביא, כרתי סילקא ותמרי, ע"כ,

מבואר, דע"י חלישות הדעת של אדם, יכול מזלו להרע, כאומרז"ל **דילמא חלשא דעתיה ומתרע מזליה**,

הקושיא איך מביא ראיה מבירור המזל לגורם למזל

יש להקשות, הרי דברי רב אמי שאמר האי מאן דבעי לידע וכו', הם דברים שכשהאדם רוצה לברר לגבי מזלו, שיוכל לבדוק מה נגזר עליו בשמים שיקרה לו,

אך דברי אביי שאמר, יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא קרא ורוביא, כרתי סילקא ותמרי, הכונה היא, שהאדם יעשה סימנים על ידי אכילתו, שעל ידי אותם סימנים, יהיה גורם שישתנה מזלו לטובה, א"כ מהו הלשון, "השתא דאמרת סימנא מילתא היא", הסימן של רב אמי הוא **בירור המזל**, והסימן של אביי הוא **גורם למזל**, ואין הנידון דומה לראיה,

ביאור העניין שהשוואה היא כי חלישות הדעת הוא גורם למזל להשתנות

יש לפרש כך, מכיוון דבסוף דברי רב אמי אומרת הגמרא ולאו מילתא היא, **דילמא חלשא דעתיה**, ופירש רש"י, שהמזל משתנה על ידי פעולות האדם עצמו, כאשר **חלשא דעתיה**, ואז **מתרע מזליה**,

ועל זה אומרת הגמרא "השתא דאמרת" וכו', מכיוון דחלישות הדעת יכול לגרום לאיתרע מזליה, ולכן יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא, קרא ורוביא, כרתי סילקא ותמרי, כדי לרומם את רוחו, ולא יחלש דעתיה, דלא ליתרע מזליה,

ומה שאמר "השתא דאמרת סימנא מילתא היא" כונתו לסוף דבריו של רב אמי.

* * * * *

ביאור על ימים יסדה כמציל מזוטו של ים

כתיב (תהלים כ"ד) "לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה וגו', "כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה",

יש לשאול, למה הוסיף דהע"ה "על ימים" יסדה, היל"ל לה' הארץ ומלואה, כי הוא יסדה, ומלשון הכתוב נראה, שלה' הארץ ומלואה, משום שיסדה על המים,

ביאור בכוננת הכתוב על ימים יסדה

ואפשר לבאר עפ"י מה **דאיתא בגמרא** (ב"מ כ"ד) המציל מזוטו של ים וכו' הרי אלו שלו, והטעם משום שנתיאשו והופקעה בעלותם,

לפי"ז אפש"ל, מכיון שהקב"ה ברא את העולם על ימים ועל נהרות, יאמר האומר, כי עשה כן כי רצה הקב"ה להפקיע את בעלותו על העולם, וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול,

על זה אומר דוד המלך, לכן אני צריך להכריז, **לה' הארץ ומלואה**, כי הרי הדבר ברור לכל, שלה' הארץ ומלואה, א"כ למה צריך להכריז "לה' הארץ ומלואה" אלא לומר למהרהר, שהקב"ה לא הפקיע בעלותו, ע"י זה שעל ימים יסדה, ורק הקב"ה הוא בעה"ב של העולם כולו. וזהו, "לה' הארץ ומלואה וגו', וצריך אני להכריז זאת, כי, הוא "על ימים יסדה".

* * * * *

אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם ולא אצטרך למלוך בכח

איתא בגמרא (ראש השנה ל"ד ע"ב), אמר רבה אמר הקדוש ברוך הוא אמרו לפני, מלכיות, כדי שתמלכוני עליכם,

כתיב (יחזקאל כ' ל"ג), חי אני נאם ה' אלקים, "אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם",

וכך אפשר לפרש הפסוק, אמרו לפני, מלכיות, תגידו אתם מלכיות לפני, כדי שתמליכוני עליכם, כדי שאתם תמליכו אותי עליכם מרצונכם,

התנצלות נעמן על השתחויתו שלא מרצונו

לדבר הזה יסלח ידוד לעבדך, בבוא אדני (מלך ארם) בית **רימון** להשתחות שמה (לע"ז), והוא נשען על ידי, (ושלא מרצוני אתכופף) והשתחיתתי בית **רימון**, "בהשתחיתתי בית **רימון** יסלח ידוד לעבדך בדבר הזה",

פירוש הדבר, מכיוון ולא היה מרצוני, להשתחות לבית רמון בזדון, אלא בעל כרחי, כאשר אדוני נשען על ידי, ע"כ יסלח ידוד לעבדך בדבר הזה,

אפשר לתת טעם לאכילת רימון בר"ה

אפשר לומר ברמז דלכן אוכלים רימון בראש השנה, לרמז, כי אם נעשה איזה חטא שלא מרצון, אלא בעל כרחו, כמו שהיה נעמן עושה שלא מרצונו **ברימון**, יסלח ידוד לעבדך בדבר הזה.

* * * * *

הכנה לראש השנה מרומז בתפילת לדוד מזמור

איתא בגמרא (פסחים ק"ז ע"א),

"**לדוד מזמור**", מלמד, ששרתה עליו שכינה ואחר כך אמר שירה,

"**מזמור לדוד**", מלמד שאמר שירה, ואחר כך שרתה עליו שכינה,

ללמדך שאין השכינה שורה, לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך דבר שמחה של מצוה, ע"כ,

הכנה לראש השנה בהשראת השכינה

לפי זה אפשר לומר, כי על כן אנו אומרים מיד בתחילת ראש השנה, "לדוד מזמור", שצריך לעשות הכנה להשראת השכינה קודם שבאים לראש השנה להתפלל וזהו, כדי שתשרה שכינה, ואח"כ לומר שירה,

* * * * *

ביאור הדברים, ובו תנשא מלכותך כי ביום בריה"ע
אנו אומרים בואו ונחדש המלוכה

איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק ג'), עד שלא נברא העולם, נתייעץ הקב"ה בתורה ששמה תושיה האם לבראות עולם,

השיבה ואמרה לו, רבון כל העולם אם אין צבא למלך ואם אין מחנה למלך על מה הוא מולך, אם אין עם לקלס למלך אי זה הוא כבודו של מלך, שמע הקב"ה וערב לו, ע"כ,

ומכאן אמרו בספה"ק "אין מלך בלא עם",

מבואר, כי המלך נתגדל ע"י קלוסו של העם, ולכן בכל שנה ביום בריאת העולם שבראו עפ"י עצת התורה, אנו באים לחדש מלכותו יתברך בעומדנו לקראתו "המלך"

פחדם של המלאכים שמא יש בישראל המאמינים
בצבא המרום

נראה לבאר, כי פחדם של המלאכים הוא, כפי שהם אומרים, **לפקד, על צבא מרום בדין**,

פירוש, שבאים לדון את עם ישראל, אם אינם עובדים ח"ו **לצבא המרום**, וגם כאשר אין עובדים עבודה זרה ר"ל, אם אומרים על הטבע, שיש בו כח ח"ו ויכולת בבחינת עולם כמנהגו נוהג, בשעה שכל הטבע וכל צבא המרום הם רק משרתים, ואם יש באישי ישראל, שאינו מכיר בבירור כי הטבע וצבא המרום אין בהם שום יכולת, והמה רק משרתים אליו ית',

וצריך לידע **כל פעול** כי אתה פעלתו, פירוש, שיש לדעת כי כל פעולה ופעולה שאתה הוא שמפעילו, ולא ח"ו הטבע, גם אם השמש עולה בכל בוקר, אין זה פעולת הטבע, אלא הכל נסים,

ויבין כל יציר כי אתה יצרתו, פירוש, שכל מה שנוצר, גם אם נוצר ע"י מי, יש להבין כי אתה הוא שיצרתו,

ויאמר כל אשר נשמה באפו, פירוש, שבכל נשימה ונשימה שאדם יכול לנשום באפו, צריך לומר, ה' אלוקי ישראל מלך, פירוש, שבכל פעם, כלומר, בכל שניה, יש להודות לשמו על הנשימה שנתת בי,

לפני שאני יאמר מלכיות, ואצטרך ח"ו בכח למלוך עליכם, כמו שאה"כ, (יחזקאל כ' ל"ג), "אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם",

ולכן, תמילוכני אתם, לפני, כי אם לא, אמלוך עליכם ביד חזקה, וזהו, אמרו לפני מלכיות, לפני שאני אמלוך עליכם בכח,

ואז יתקיים בחימה שפוכה על הגויים **כמאמר הכתוב** (ירמיהו י' כ"ה) "**שפך חמתך**, על הגוים אשר לא ידעוך, כי אנחנו יודעי שמך ומלכותך עלינו, ואין צורך להגיע ח"ו אל "ובחמה שפוכה אמלוך עליכם",

* * * * *

**ביאור השאלות שיש להקשות
בפיוט ונתנה תוקף**

מי לא תצא רוחו, בתפילת מוסף בשעה שאומרים את תפילתו של רבי אמנון ממגנצא, ונתנה תקף קדשת היום. כי הוא נורא ואיום. ובו תנשא מלכותך. ויכון בחסד כסאך. ותשב עליו באמת, וכו', ומלאכים יחפזון, חיל ורעדה יאחזון. ויאמרו, הנה יום הדין. לפקד על צבא מרום בדין. כי לא יזכו בעיניך בדין.

השאלות בפיוט ונתנה תוקף

ובו תינשא מלכותך, במה, אנחנו קרוצים מחומר שאין בנו שמץ של מושג מגודל כבוד מלכותו יתברך, איך ובמה אנחנו יכולים לרומם את מלכותו ית', כמ"ש "**ובו תנשא מלכותך**",

חיל ורעדה יאחזון, מה חיל ורעדה יש למלאכים מיום הדין, וכי יצר הרע יש ביניהם לעבור את פי השם,

ויאמרו הנה יום הדין לפקוד על צבא מרום בדין. מובן מכך, כי הדין הוא על צבא המרום, וכי צבא המרום יכולים לעבור את פי ה' וכי בחירה יש להם,

כי לא יזכו בעיניך, הם דברי המלאכים, ויזכו הוא לשון נסתר, ואם על עצמם אמרו כן היל"ל כי לא **נזכה** בעיניך בדין, מהו כי לא יזכו, שהוא לשון נסתר, הנראה שכלל ישראל לא יזכו,

וצריך לפרש כך את כוונת הפסוק, שהתחיל, "כה אמר ידוד מלך ישראל וגואלו, ידוד צבקות", הקב"ה ברא את כל צבאות השמים והטבע, שיעמדו לשרתו, אך יש מי שטועה ר"ל לחשוב, כי צבא השמים כגון השמש והירח ועוד, המה גם אלהים,

ועל זה אומר הנביא, "כה אמר ידוד מלך ישראל וגואלו, ידוד צבאות, כלומר, מלך הצבאות, אני ראשון, על אף שבראתי צבאות רבים לשרתני, שלא תטעו לומר, כי יש מישהו אחרי, שהם, הצבאות המשרתים אותי, אלא אני ראשון לפני הצבאות, כמו כן אני אחרון, שלא תטעו לומר כי יש משהו לפני, אלא אני הוא גם אחרי שיש לי צבאות רבים,

"ומבלעדי אין אלהים", לטעות ח"ו ולחשוב כי יש עוד אלהים, וזהו פירוש הפסוק, "כה אמר יהוה מלך ישראל וגואלו יהוה צבאות, אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדי אין אלהים".

* * * * *

ביאור בכפל הלשון ה' שמעה בקולי תהיינה אזנך קשובות

כתיב (תהילים ק"ל), "שיר המעלות ממעמקים קראתיך ידוד, ה' שמעה בקולי תהיינה אזניך קשובות לקול תחנוני, יש להבין מהו כפל הלשון, ה' שמעה בקולי תהיינה אזניך קשובות לקול תחנוני",

ויש לפרש, עפ"י דברי הספרי, משה אמר, "האזינו השמים ותשמע הארץ", (לשמים לשון האזנה ולארץ לשון שמיעה) וישעיהו אמר (להיפך) "שמעו שמים, והאזינו ארץ", (לשמים לשון שמיעה ולארץ לשון האזנה),

ומבאר הספרי, משה היה קרוב אמר לשון האזנה (לשמים), ישעיהו היה רחוק אמר לשון שמיעה (לשמים),

מבואר, כי האזנה הוא מקרוב, ושמיעה הוא מרחוק,

לפי"ז אפשר לפרש, כאשר אנחנו עדיין רחוקים, אנחנו אומרים לשון שמעה בקולי,

כדאיתא (בראשית רבה פרשת בראשית פרשה יד) ר' לוי בשם ר' חנינא אמר על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך לקלס לבורא, מ"ט (תהלים קג) כל הנשמה תהלל קה, כל הנשימה תהלל קה,

ומלכותו בכל משלה, פירוש, שבכל דבר ודבר, צריך לראות את מלכותו ית', כמ"ש הרמב"ן (שמות, פרק י"ג פסוק ט"ז), "שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו, עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו, שכלם נסים, אין בהם טבע, ומנהגו של עולם",

וחששם של המלאכים הוא, כי לא יזכו פירוש, שעם ישראל לא יזכו חלילה בזה הדין שדנים אותם, אם ח"ו אין בהם שמץ מחשבה כי עולם כמנהגו נוהג והוא מכח עצמו,

וזהו כוונת הפייטן, ומלאכים יחפזון. וחיל ורעדה יאחזון. ויאמרו הנה יום הדין. שעל זה ישראל באים לדין, לפקד, על צבא מרום בדין, שמא יש בבני ישראל מאמינים ח"ו כי לצבא המרום יש כח ויכולת עצמית, וח"ו לא יזכו בדין,

ביאור הפיוט משרתיו שואלים זה לזה איה מקום כבודו

וכך גם אפשר לפרש, משרתיו שואלים זה לזה, איה מקום כבודו, פירוש, שצבא המרום המשרתים לו ית', שואלים אלו לאלו, האם כבודו של השי"ת במקומו, כלומר, שהכל בבני אדם יודעים כי המה רק משרתים אליו ית', וזהו איה מקום כבודו של השי"ת,

* * * * *

ביאור הכתוב אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים

כתיב (ישעיה מ"ד ו') "ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב לאמר, כה אמר ידוד מלך ישראל וגואלו, ידוד צבקות, אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדי אין אלהים",

יש להקשות, כאשר אומר הקב"ה, "אני ראשון", משמעות הלשון הוא שיש שני, כמו כן, משמעות הלשון, "אני אחרון", משמעות הלשון, שיש מלפניו, והיה צ"ל אני אחד ואין אחר,

אלו הן "קיר נטוי", "עיון תפילה", "מוסר דין על חבירו", והם ראשי התיבות של עמ"ק,

ועל זאת בקשתנו מאתו ית' אל תמצה דיננו עפ"י מה שאנחנו הזכרנו עונותינו, בעמ"ק הדין.

* * * * *

ביאור בפיוט באין מליץ יושר מול מגיד פשע

האותיות "פשע" בחילוף הם "שפע"

אף אם אי אפשר למחוק את הפשע, בקשתנו להחליף בין האותיות ולא לקרוא ביושר, ואז אם תקרא ממול את המלה פשע, תוכל להפכו ולהגיד שפע,

וזהו באין מליץ, יושר, פירוש, כאשר תקרא ביושר, את המילה פשע, לא ניתן חי' להמליץ רחמים עלינו, בכ"ז בקשתנו, ממול מגיד פשע, להגיד פשע, ממול, ואז זה הופך לשפע,

* * * * *

ביאור בפיוט תעבור על פשע ותמחה אשם

מעל האותיות פ'שע' הם האותיות צ'ת'פ'

כאשר תעבור מעל האותיות פ'שע', תמצא את האותיות, צ'ת'פ' שהם ראשי התיבות של צ'דקה ת'שובה פ'לול, וזהו, תשובה-תפילה- צדקה, שמעבירין את רוע הגזירה. וזהו, תעבור על פשע ועי"ז תמחה אשם,

* * * * *

קולו של יעקב מבטל את הקטרוג של עשין

איתא בגמרא (ראש השנה ט"ז ע"א) למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, לערבב את השטן,

וכאשר נתקרב, אז תהיינה אזנד קשובות, לשון האזנה, ולכן אין כפל לשון,

עוד אפשר לפרש כפל הלשון,

שכאשר אדם עובר ליד בור עמוק, ושומע קול, לא תמיד הוא מתייחס, אך כאשר הוא שומע כי זהו קלא דלא פסיק, הוא בכ"ז מחליט להתייחס לקול הבוקע מהבור, ואז הוא מטה את אוזנו להאזין, וזה מה שאומר הפסוק, ממעמקים, מבור עמוק אני קורא, ולכן כאשר אתה שומע קול הבוקע מהבור העמוק, צריך להטות אוזן, וזהו תהיינה אזנד קשובות לקול תחנוני, ואל נא תעבור מעל עבדיך,

* * * * *

ביאור נאה בדרך צחות בפיוט מלך זכור אחוז קרן

בפיוט שחרית יום א', מלך, זכור, אחוז, קרן, בדרך העולם, כאשר אדם בא להשקיע את כספו, עושים זכרון דברים שכתוב, כמה הוא אחוז הקרן, וכמה הם אחוזי הרווח,

ובכך אפשר לפרש בדרך צחות, שבקשתנו היא, מלך, זכור, שבזכרון הדברים שלנו יהיה כתוב, כי אחוז אחד מכל הרווח, תחשב כל מצווה שאעשה, שהיא הקרן שאני משקיע,

ואתה ה' תשלים את אחוזי הרווח, בעוד תשעים ותשע אחוז, שיושלם הקרן והרווח, וזה הפירוש, זכור, אחוז, קרן, שהקרן יהיה אחוז אחד מהרווח, שתרויח לי. עוד תשעים ותשע אחוז.

* * * * *

ביאור בפיוט, אם תמצה עמק הדין

בפיוט מוסף יום א', קל אמונה בערכך דין, אם תמצה עמק הדין מי יעמוד לפניך בדין, לכאורה, זו בקשה שאינה הגונה, כשמבקשים שידונו אותנו רק באופן שטחי שלא לעומק,

איתא בגמרא (ראש השנה ט"ז ע"ב), אמר רבי יצחק, שלשה דברים מזכירין עונותיו של אדם,

גם אם אין בידינו זכויות נוכל לצאת לחירות מדין עבד היוצא בשן ועין

בתפילת מוסף, היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, אם כבנים אם כעבדים, אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים, ואם **כעבדים עינינו לך תלויות**, עד שתחננו ותוציא כאור משפטנו, איום קדוש,

כתיב (תהלים קכ"ג ב') כעיני עבדים אל יד אדוניהם כן עינינו אל ה' אלוקינו, ופירשו במפרשים, כעבד המגיש לאדונו את עינו כאשר האדון מכהו, בכדי שיפגע בעינו, ויצא לחירות, מדין עבד היוצא בשן ועין,

כך אפשר לפרש, שאנו אומרים להקב"ה, גם אם לא נצא לחירות בזכויות, כבנים, בכל מקרה אנחנו נצא לחירות כעבדים, ע"י עינינו, מדין עבד היוצא בשן ועין, וזהו עינינו לך תלויות, שהוא דבר התלוי ועומד לזכותינו, ע"י שנתן עינינו מקור דמעה, ואז נוכל לצאת לחירות ע"י עינינו,

וזהו גם מה שאומרים, עין נושאים לך לשמים,

* * * * *

ביאור הפסוק הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים

קושיית המפרשים שאמר אם בלשון ספק

כתיב (ירמיה ל"א י"ט) "הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאם ה'",

יש לדייק, בלשון אם ילד שעשועים הוא, היה צ"ל, הבן יקיר לי אפרים, כי ילד שעשועים הוא, מי איכא ספיקא קמי שמיא, שאומר אם ילד לשון ספק, **קושיית המפרשים**,

ביאור העניין שנעשה ילד שעשועים ע"י ששואל את עצמו

אפשר לפרש הכוונה, כי "אם ילד שעשועים", זה הסבר, מדוע "הבן יקיר אפרים", משום שהוא שואל את עצמו כל הזמן "אם ילד שעשועים הוא", ולכן הוא בן יקיר,

איתא, בשעה שהקול קול יעקב אין הידים ידי עשיו,

אפשר לפרש, מ"ש הקול קול, יעקב, שתי פעמים, הם רמז לתקיעות דמיושב, ותקיעות דמעומד, לערבב את השטן, זה עשיו, וזהו, בשעה שהקול קול יעקב, דהיינו תקיעות דמיושב ומעומד, אז אין הידים ידי עשיו, ואין שליטה לשטן, ולכן תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, לערבב את השטן,

* * * * *

לערבב את השטן להפוך את השטן ממקטרג למליץ

כתיב (איוב א' ו') "ויהי היום ויבאו בני האלקים להתיצב על ידוד ויבוא גם השטן בתוכם,

כתב רש"י, ויהי היום - אותו יום ראש השנה היה, שהוא יום תרועה, וצוה הקב"ה לשטן להביא זכות, וחובה של כל הבריות, עכ"ל רש"י,

מבואר, כי השטן בכוחו להביא זכויות,

איתא בגמרא (ב"ב ט"ז ע"א) שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו,

אפשר לומר, הפירוש לערבב את השטן, להפוך אותו, שיבוא להזכיר זכויות ולא לקטרג,

* * * * *

ביאור במ"ש מודה אני לפניך, מלך חי וקים

אפשר לומר בדרך משל, אם ילד אינו רוצה להודות, ואביו אומר לו, אם לא תודה אעניש אותך, עד שתודה על האמת,

כך אנו אומרים, מודה אני, אנחנו מודים בכך שאתה הוא מלך חי וקיים, לפניך, כלומר, לפני שנצטרך להודות בעל כרחינו כי אתה הוא המלך חי וקיים,

* * * * *

תחילת שנה גורם להמשך במשך כל השנה

איתא בגמרא (ראש השנה ל"ב ע"א) אין מזכירין **מלכות זכרונות ושופרות** של פורענות, **מלכות** של פורענות, כגון, (יחזקאל כ' ל"ג), "חי אני נאם ה', **אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם**", ואף על גב דאמר רב נחמן (סנהדרין ק"ה), כל כי האי ריתחא, לירתח קודשא בריך הוא עלן וליפרוקינן, כיון דבריתחא אמור, **אדכורי ריתחא בריש שתא לא מדכרינן**,

אפשר דטעמא שאין מזכירין ריתחא בריש שתא, משום שהאיזכור בתחילת שנה גורם המשך לכל השנה, עפ"י מה **דאיתא בגמרא** (בבא בתרא קמ"ז ע"א) אמר רב זביד, האי יומא קמא דריש שתא אי חמים, כולה שתא חמימא, ולכן, ריתחא בריש שתא לא מדכרינן,

* * * * *

טעם לאמירת תשליך, ע"י מעיין ומקום מקוה המים

איתא בגמרא (נדרים ט" ע"א), אמר (רבי) שמעון הצדיק, מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד,

פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום, וראיתו שהוא יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו, בני מה ראית להשחית את שערך זה הנאה, אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי, הלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבבואה שלי, ופחז עלי יצרי ובקש לטורדני מן העולם,

אמרתי לו, רשע, למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה, העבודה שאגלחך לשמים, מיד עמדתי ונשקתיו על ראשו אמרתי לו בני כמוך ירבו בישראל, ע"כ,

אפשר לומר, מכיון ומקום המים הוא גורם להתגברות היצר, כמו שאמר "ופחז עלי יצרי" ושם הוא מקום מושבו של אותו רשע, לפיכך יש לילך אל מקום המים ולומר לאותו רשע, למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך,

כידוע שעשוע זה התורה, כמ"ש לולא תורתך שעשועי,

וגם "כי מדי דברי בו", מביא רש"י (ירמיה ל"א י"ט) מהמדרש, דבורי בו, זו התורה, וע"י שהבן שואל את עצמו כל הזמן, **אם הוא מספיק ילד שעשועים**, ובכך הוא נהיה בן יקיר.

* * * * *

ביאור הכתוב אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים ע"ד פרקי דרבי אליעזר

כתיב (ישעיה מ"ד ו') "ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב לאמר, כה אמר ידוד מלך ישראל וגואלו, ידוד צבקות, אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדי אין אלהים",

ויש להקשות, כאשר אומר הקב"ה, "אני ראשון", משמעות הלשון הוא שיש שני, כמו כן, משמעות הלשון, "אני אחרון", משמעות הלשון, שיש מלפניו, והיה צ"ל אני אחד ואין אחר

איתא בפרקי דרבי אליעזר – (פרק י"א) עשרה מלכים משלו מסוף העולם ועד סופו,

מלך ראשון זה הב"ה, שהוא מושל בשמים ובארץ, ועלה במחשבתו להקים מלכים על הארץ,

המלך השני זה נמרוד, המלך השלישי זה יוסף, המלך הרביעי זה שלמה, המלך החמישי זה אחאב, המלך הששי זה נבוכדנצר, המלך השביעי זה כורש,

המלך השמיני הוא אלכסנדר מוקדון, המלך התשיעי זה מלך המשיח, המלך העשירי חוזרת המלוכה לבעליה, מי שהיה ראשון מלך, הוא יהיה אחרון מלך, שנאמי "אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים", וכתוב "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד",

* * * * *

רק הפירוש הוא, כיוון שהפסוק אומר על "אודות בנו", הכונה שאברהם אבינו הצטער על כך שהגר המצרית גרמה שיצא כך בנו ישמעאל, וזהו אודות בנו, פירוש הסיבה שגרמה לכך. וע"ז אמר הקב"ה על הנער ועל אמתך.

* * * * *

רמז בכתוב לעלית רגלים

כתיב (בראשית כ"ב י"ד) ויקרא אברהם שם המקום ההוא ידוד יראה אשר יאמר היום בהר ידוד יראה,

אפשר לומר, שיש בכתוב רמז, כי במקום ההוא שהוא בית המקדש, יעלו לרגל, ועל עולי הרגלים נאמר כשם שבא לראות את ה', שזה ה' יראה, כך בא לראות שזהו ה' יראה. וזה הרמז, המקום ההוא, ידוד יראה אשר יאמר היום בהר ידוד יראה,

* * * * *

רמז בדרך צחות, להתנהגות הישמעלים דהיום

כתיב (בראשית כ"א ט"ו) ויכלו המים מן החמת ותשלך את הילד תחת אחד השיחם, ותלך ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי קשת,

כאן רמזה תורה על דרכם של הישמעאלים המחבלים, שמסתתרים בין העצים ויורים בחיצים, וזה הרמז בכתוב, תחת אחד השיחם, וראתה בעיניך כיצד הוא יורה מטחוי קשת, וזהו, ותשלך את הילד תחת אחד השיחם, ותלך ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי קשת, וליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא.

* * * * *

בקשתה של חנה שהמרירות לא תעבור לבנה שמואל

כתיב (שמואל א' פרק א' יג), "והיא מרת נפש", ובהמשך "ומורא לא יעלה על ראשו",

וכך הוא גם הרמז בפסוק, (בראשית מ"ט ד), פחז, כמים, אל תותר, שאם פחז עליך יצרך, כמים, שנסתכלת בבבואה שלך במים, וראיתי את עצמך במים, אל תותר, אל תותר את שערך זה הנאה, אלא התגלח לשמים. וזה הרמז, פחז, כמים, אל תותר.

* * * * *

ביאור בקושיה מהו איל אחר נאחז בסבך

איתא בגמרא (ירושלמי תענית י" ע"ב, פרק ב' ה"ד) **כתיב** (בראשית כ"ב כ"ג) "וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל, אחר, נאחז, בסבך, בקרניו", מהו "אחר" א"ר יודה בי ר' סימון אחר כל הדורות, עתידין בניך ליאחז בעונות ולהסתבך בצרות וסופן להגאל בקרניו של איל הזה שנאמר [זכריה ט יד] וה' אלקים בשופר יתקע והלך בסערות תימן.

קושיית המפרשים, כי לשון הכתוב משמעו איל אחר ולא יצחק, ולא אחר שלאחר זמן

אפשר לומר, כי אברהם אבינו (בראשית ט"ו ח') הובטח לו כי ביצחק וכו' וביקש במה אדע, וניתן לו ההבטחה בברית בין הבתרים, ששם נאמר, "קחה לי וגוי ואיל משלש", וכשראה א"א שהולך לשחוט את זרעו את יצחק, ולא ידע, אם ברית בין הבתרים קיים בהבטחת יצחק, איך העקידה קיימת, ואם העקידה קיימת, איך ברית בין הבתרים קיים, ואיך אפשר לקיים שניהם, וכאשר נשא עיניו, וירא את האיל האחר, מברית בין הבתרים, ואז הבין כי הבטחת ברית בין הבתרים קיים, וזהו והנה איל אחר,

* * * * *

בירור בכתוב שאמר על הנער ועל אמתך

כתיב (בראשית כ"א י"א) וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו, ויאמר אלקים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך,

לכאורה קשה, בפסוק נאמר במפורש שהרע לאברהם רק על אודות בנו, ולמה אמר לו הקב"ה, אל ירע בעיניך גם על הנער וגם על אמתך,

לבאר קושית הגמרא מפסוק שאינו נמצא בכל המקרא

איתא בגמרא (עירובין י"ח ע"ב, ברכות ס"א ע"א), אמר רב נחמן, מנוח עם הארץ היה, שנאמר ויקם וילך מנוח אחרי אשתו, מתקיף לה רב נחמן בר יצחק, אלא מעתה גבי אלקנה דכתיב, **וילך אלקנה אחרי אשתו**, הכי נמי,

כתבו התוספות (ברכות ס"א ע"א ד"ה אלא מעתה), **שבוש הוא**, שאין פסוק זה בכל המקרא, ול"ג ליה, (ועיין במפרשים)

ונראה לפרש ע"י הפסוקים דלקמן.

כתיב (שמואל א' פרק א' י"ח) ותאמר תמצא שפחתך חן בעיניך ותלך האשה לדרכה ותאכל, ופניה לא היו לה עוד, ואח"כ כתיב, וישכמו בבקר וישתחוו לפני ידוד וישבו ויבאו אל ביתם הרמתה וידע אלקנה את חנה אשתו ויזכרה ידוד,

בפסוקים אלו קיימת המשמעות שהיא הלכה לדרכה, והוא הלך אחריה והצטרף אליה, ובכך אפשר להסביר את קושיית הגמרא, מאלקנה שהלך אחר אשתו,

* * * * *

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות אל

"מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק

פקס 03-6161777, נייד 0527-616166

מייל y0527616166@gmail.com

אפשר לומר, בדרך צחות, כי מורא לשון מרירות, וזאת היתה בקשתה כי המרירות לא תעבור אליו. ומורא לא יעלה על ראשו.

* * * * *

עלי נתכוין לפטור את מי שאינם מכוונים בתפילתם

כתיב (שמואל א' פרק א' יג), "וחנה היא מדברת על לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע ויחשבה עלי לשכרה",

איתא בגמרא (ברכות ל"א ע"א), אמר רב המנונא כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מהני קראי דחנה, וחנה היא מדברת על לבה, מכאן למתפלל צריך שיכוין לבו,

איתא בגמרא (עירובין ס"ה ע"א), יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שחרב בית המקדש ועד עכשיו, שנאמר, לכן שמעי נא זאת ענייה ושכורת ולא מיין וכו', מאי יכולני לפטור דקאמר מדין תפלה,

כתב רש"י, יכולני לפטור - לטעון על כל ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, דבר שיפטרו כולן מדינא לעתיד לבוא, לומר שהן שיכורים ואין נתפשין על עונם, מדין תפלה - אם דנין אותן על שלא היו מתפללין בכוונה, יכול אני לפטורן,

אפשר לומר, שכאשר שמע עלי את תפילתה, וראה כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מהני קראי דחנה, וראשונה, שהמתפלל צריך

שיכוין את לבו, מיד ויחשבה עלי לשיכורה, וכוונתו לרמוז, שמי, שלא יהיה מתפלל בכוונה יכול לפוטרו ע"י טענה שהן שיכורים ואין נתפשים על עונם,

* * * * *